

MÁRIA ANTOINETTA

*Dni slávy,
dni smútku*

JULIET GREY

Mária Antoinetta
DNI SLÁVY,
DNI SMÚTKU

Mária Antoinetta

DNI SLÁVY,
DNI SMÚTKU

JULIET GREY

Z angličtiny preložila Beáta Mihalkovičová

slovar

Copyright © Leslie Carroll 2012
Slovak edition © Vydavateľstvo SLOVART, spol. s r. o., Bratislava 2016
Translation © Beáta Mihalkovičová 2016
Cover photograph illustration © Alan Ayers

ISBN 978-80-556-1474-8

Všetky práva vyhradené. Žiadna časť tejto knihy sa nesmie reprodukovať ani šíriť v nijakej forme, žiadnymi prostriedkami, ani elektronickými, ani mechanickými a ani vo forme fotokópií, nahrávok, ani prostredníctvom súčasného a ani budúceho informačného systému a podobne, bez predchádzajúceho písomného súhlasu vydavateľa.

M. Z. R.

s vďakou za inšpiráciu, ktorá zmenila smer môjho života

Všetky kráľovné by sa mali podobat' manželkám Ludovíta XIV. a Ludovíta XV., ktorých jedinou vášňou bolo konať dobré skutky... Kráľovná, korunovaná len preto, aby sa zabávala, je pre ľud, ktorý to musí zaplatiť, priam nešťastným údelom.

Anonymný nepriateľ Márie Antoinetty, jar 1774

Prológ

☞ 21. JÚN 1786 ☞

Slnko dnes vrhá tie najdlhšie tieň v roku. No na vydláždenom nádvorí Paláca spravodlivosti ich ešte predlžuje konštrukcia šibenice, ktorú postavili pred dvoma dňami: dostatok času, aby sa tam zhromaždil obrovský dav, vybavený ľahkými prikrývkami a zásobou syra, chleba a lacného vína. Niektorých na nádvorie prilákalo klopkanie kladív, ktorými robotníci na pódium pribíjali drevené dosky, čo už samo osebe veštilo čosi napínave. Sotva by sa našlo niečo účinnejšie, čo by odvieďlo ich pozornosť od prázdnej peňaženky, alebo prázdneho brucha, než verejné predstavenie. Nezáleží dokonca ani na tom, kto na to javisko vystúpi.

Iní naopak vedeli veľmi dobre, na čo alebo na koho čakajú, aj keď úradníci nechceli oznámiť, v ktorý deň a hodinu sa to predstavenie bude konať, aby sa tam nezbehol priveľký dav. Najlepšie to však vedeli sudcovia najvyššieho súdu, pretože o tom sami rozhodli.

V úzkej cele Conciergerie,* na slamníku, ktorý slúži namiesto posteľe, leží väzenkyňa už od briezdenia s otvorenými očami. Žalúdok jej zvierá nepríjemná predtucha, podpazušie jej máča pot. Hoci si medzi dozorcami našla priateľov, pána a pani Hubertovcov, na ľstivé otázky o manželovi a milencovi im odpovedala vyhýbavo. V tejto chvíli sa nesústreďuje na ich osud, ale na svoj. Aj ona počuje búchanie kladív, no dúfa, že

---

* Jeden z palácov komplexu Paláca spravodlivosti v Paríži. Počas francúzskej revolúcie slúžil ako väzenie.

tlčú nadarmo, že sa v poslednej chvíli objaví zapečatený kráľovský rozkaz a pošle ju do exilu do nejakého odľahlého zákutia alebo ju na zvyšok život zavrie do kláštora. Až doteraz bola presvedčená, že by nikdy nevydržala osamelý a pokrytecký život uprostred zbožných kajúnciev výhradne vlastného pohľavia a len o trochu väčšie pohodlie než práve teraz zakúša z rúk štátu.

Upadne do mrákot medzi spánkom a bdením, keď ju prudko vyplaší klopanie palice na drevenú okenicu, zakrývajúcu zamrežované okienko vo dverách. Okenica jej poskytovala aspoň štipku súkromia pred zvedavými očami väzenských strážcov.

„*Allez-vous!*“* prikazuje drsný hlas.

Nič viac? Z tých dvoch strohých slov sa pokúsi uhádnuť svoj osud. Nedá sa v nich rozoznať nič upokojujúce? Azda jej nasledujúce hodiny prinesú úľavu. Možno to napokon nebude kláštor. Možnože nedostane žiadny trest. Ľud – ľud predsa verí, že je nevinná. Na súde to divákom vyčítala z očí, čakali, že ju oslobodia. Uplynulé tri týždne, ktoré strávila za kamennými múrmi Conciergerie, mohli mocným stačiť.

„Oblečte sa! A rýchlo!“ Stráž zostáva v cele. Precupká bosými nohami po studenej hlinenej dlážke, na špičkách sa nadvihne, odchýli okenicu a pomedzi mreže zazrie vojaka. Uškrnie sa na ňu zubami žltými od tabaku.

„*Bonjour, ma belle,*“** zalichotí jej. Ona vie, že je na svojich tridsať rokoch krajšia než pekná.

Zo skromnosti opäť zasunie okenicu cez mrežu a nechá ju odchýlenú len toľko, aby mala trochu svetla, kým sa poumýva v umývadle, postavenom na skromných kusoch nábytku v cele: vyššom stolíku a stoličke s rebrovitým operadlom. Opláchne si tvár a *poitrine**** vodou, čo celú noc stála v porcelánovej čaši, ovlaží sa pod pazuchami a medzi nohami. Zloží si nočný čepiec a prstami si prejde po zamotaných hnedých kučérach. V okamihu samolúbosti si do uší nastokne zlaté obruče, ktoré jej dodajú vyzývavý výzor cigánky. Skontroluje sa v črepe zo zrkadla a poteší sa. Potom si rýchlo natiahne pančuchy, upevní ich čiernymi podväz-

---

* „Podte!“

** „Dobrý deň, moja pekná.“

*** Prsia.

kovými stuhami, vsuchne nohy do ošúchaných kožených topánok, pod blúzku si vsunie výstuhy, vpredu ich pevne stiahne tak, aby sa jej prsia vynímali na línii jednoduchých smútočných šiat, ktoré si chvatne oblečie. Útle plecía si ozdobí vlnenou kapucňou vo farbe vysychajúcej krvi, zdobenou striebornou čipkou. Odhrnie okenicu.

„*Je suis prête,*“ oznámi. „Som hotová.“

Strážnik, poručík Gabin, v uniforme pôsobiaci dosť zlovestne – modrú kapucňu má stiahnutú tak hlboko, až mu zatieňuje črty tváre –, odomkne železné dvere a vedie ju dolu strmými točítymi schodmi, cestou, ktorou zvyčajne s Hubertovcami každé ráno prešla na raňajky: šálku čokolády a kôrku chleba. Vstúpi do miestnosti oproti bytu dozorca väznice. Žena mu kráča tesne za päťami, no len čo prejde otvorenými dverami, začuje, že sa za ňou zabuchli a škrípajúca železná zámka ju zamkla v izbe, akoby bola zvieraťom, ktoré treba zatvárať do klietky.

Otočí sa za tým zvukom, no iba preto, aby ju dvaja žandári surovo zdrapli pod pazuchy a odvrátili späť. Srdce jej vyskočí až do hrdla. Prsty na nohách jej škriabu o kamennú dlážku a kope únoscov do predkolenia, kým ju nedovlečú do susednej kobky, kde jej tí muži zviažu ruky. Ústa je však nezavreli, a tak na nich ako zvratky vychrlí spfšku nadávok, nazve ich podliakmi a sukinými synmi, no oni sa jej utrpeniu len rehocú.

Rýchlo zavrtí hlavou, či tam nenájde nejakého zástancu, oči jej padnú na zachmúrenú tvár a zavalitú postavu pána Bretona, súdneho úradníka, a náhle si spomenie na rozhovor so svojim dozorcem. Pán Hubert jej povedal, že dnes ráno jej tajomník prečíta konečný verdikt súdu. No keby sa ju chystali omilostiť, istotne by s ňou nezaobchádzali takto surovo. Vo chvíli, keď si to uvedomí, úzkostlivo vykrične a jej hlas sa ako ozvena odrazí od múrov a kamenných stĺpov.

„*Non, non,* nechcem počuť ten odporný verdikt! Odmietam si kľaknúť, aby som si vypočula rozsudok, ktorý proti mne vydal skorumpovaný súdny dvor podplatený mojimi nepriateľmi!“

Ešte ani dobre nedopovedala, už sa ju trýznitelia násilím pokúsili zhodiť na kolená. No ona je odhodlaná odolať a bráni sa oveľa ohnivejšie, než čakali. Bojuje zo všetkých síl, až kým ju dvaja strážnici nezdrapia za lakty a nezavesia medzi seba, zatiaľ čo jej nohy pod sukňami naprázdno kopú do vzduchu.

Nepočuť, čo pán Breton hovorí, jeho slová zanikajú vo výkrikoch obvinenej. Snaha uvoľniť sa zo zovretia žandárov ju však vysilí, a vo chvíli, keď ju vyťahnu na dvor na slnečné svetlo, už je takmer zachrípnutá od vrieskania. Okolo krku jej prehodia povraz, priviažu ju o voz a vezú ju k lešeniu ako teľa na trh.

Kolká zberba sa zbehla na diváky na jej potupu! Keby mala voľné ruky, jednou by si zakryla oči pred silnou slnečnou žiarou. Zízala by na strechy a do okien domov pozdĺž ulice vedúcej k justičnému palácu, pretože v každom okne sa ľudia pritískajú k sklu, aby ju zazreli. Neprišla sa na jej poníženie pozrieť len háved, mestská spodina, ale aj príslušníci aristokracie, z ktorej pochádza, a tí si za toto privilégium poriadne zaplatili. Netuší, čo to bolo za výnosný obchod predávať výhodné miesta pred domami i v domoch, z ktorých bolo vidno na miesto výkonu jej trestu, nevšímne si vznese oblečeného pána, ktorý spolu s mimoriadne atraktívnou mladou dárou stojí za jedným z okien. K hrudi a ku stehnám si pevne pritíska zadnú časť kurtizáninoho tela a jednou rukou sa cez modrý hodvábny živôtik bezmyšlienkovite pohráva s jej prsami. Vojvoda de Crillon drží v druhej ruke lorňon, zvyčajnú výbavu do opery alebo na bály, dnes mu však poskytuje lepší výhľad na odsúdenú a jej verejné potrestanie.

Blíži sa k poludniu a tiene pod vojvodom sa predlžujú. Voz dotiahnu až k pódiu a dvaja žandári v modrých uniformách vyveľú odsúdenú po drevených schodoch hore, kde už čaká *le bourreau*, kat. Takmer neudržia rovnováhu, pretože tá nešťastnica sa im každým krokom snaží vytrhnúť, a len čo sa dostanú hore, zahľadí sa do davu, či tam medzi tisíckami zdravo vyzerajúcich líc a širokých grimás, medzi nespočetnými deťmi, tlačiacimi sa na vstupnú bránu a pozlátenú ohradu s ostrými hrotmi, lemujúcu dvor, nezazrie známú tvár.

„Zachráňte ma!“ zaprosí. „Zachráňte nevinnú ženu, potomka francúzskych kráľov!“ Oči jej blčia panikou a telom zmieta sem a tam v márnej snahe zbaviť sa pút. Jej zúfalé výkriky pretínajú vzduch, ale tí ľudia – jej krajanovia a krajanovia, ktorých v posledných rokoch pochabo považovala za priateľov – prišli na predstavenie.

Kat prehodí cez dosku čierny zamat, ako keď kúzelník odkrýva svoje kúzlo, a len čo odsúdená žena zbadá jeho mučiaci nástroj, spustí ďalšiu spríšku nadávok na sudcov, najvyšší súd a kardinála Rohana.

No jej hlas zanikne v krikú davu, keď jej strážcovia začnú vyzliekať šaty. Najprv jej však musia rozviazať ruky. Zaleskne sa oceľové ostrie noža, čo žandár vytiahol z koženého puzdra, a v okamihu, keď má žena voľné zápästia, nechtami vystrelí do tváre svojim žalárnikom.

„Neboj sa, *ma chère*,“ utišuje ju kat tónom, akým sa snažíme upokojiť neposlušné dieťa, no ona vzlyká tak hlasno, že ho nepočuje. Kat berie zo stola bič. „O chvíľu bude po tom.“

Pohľad na korbáč uvrhne ženu do ďalších smrteľných múk. Spomenie si na slová rozsudku: *odsudzuje sa na bičovanie katom, nahá, verejne...*

Ťažká ruka ju zozadu zdrapí za šaty, odtiahne jej ich od tela a jediným čistým rezom prereže vrstvy hodvábu. No ona si len tak ľahko nevyvlečie ruky z rukávov a pästami mláti okolo seba tak rýchlo, že ich strážcovia nedokážu chytiť. Dôstojník ju absurdne napomenie:

„Nemykajte sa! Nechceme vás zraniť,“ ale ona je teraz vystrašeným zvieraťom a nedbá na nič.

Aj rukávy už rozrezali a odhalili jej prepotenú košielku. Žena trhne hlavou, zablúdený prameň vlasov jej šľahne do očí, do očí zaliatych slzami hrôzy a strachu.

„Vyrvite ma, prosím, mojím katom!“ zvolá smerom k divákovi. „Je to moja chyba, že musím strpieť takúto potupu, stačilo mi povedať slovo a mohla som si byť istá, že ma namiesto nej obesia.“

Aby ju mohli zbičovať, ako prikazuje zákon, museli jej odhaliť chrbát. Dôstojník ako na karnevale bravúrne vytiahne dýku a vpredu jej prereže stuhu na korzete. Jeho výkon odmení súhlasné hvízdanie a piskot divákov. Potom už je ľahké pretrhnúť tenkú batistovú spodničku a odkryť jej trup a prsia.

Vojvodovi de Crillon sa v jeho dobrom výhľade v okne oproti dvoru prudšie rozbúcha srdce a pritiahne si kurtizánu k sebe tak, že sa mu zadkom opiera o hodvábné nohavice. Aby si zabezpečil toto výhodné miesto, využil svoje vysoké postavenie a napísal kardinálovmu advokátovi, pánovi Targetovi:

„*Nemôžem sa dočkať, kedy uvidím, ako budú túto ženu bičovať, čo ste pre ňu do istej miery pripravili Vy sám.*“

Miestnosti advokátovho úradu, ktoré mali výhľad do ulice, hneď vedľa paláca vojvodu de Brissac, sú preplnené bohatými mužmi a ženami,

kírmiacimi sa makarónmi a popíjajúcimi koňak či šampanské a vychutnávajúcimi predstavenie verejnej potupy.

Odsúdená sa zo všetkých síl pokúša skryť svoju nahotu, matky v dave zakrývajú deťom oči, no dvaja poručníci zdrapnú ženu za ruky, rozťahnu jej ich a bezmyšlienkovito ju natiahnu na martýrsku lavicu. Posmešný rehot surového davu sa zvrhne na rúhanie.

„Hotová madona!“ vykrikuje ktorýsi muž.

„Aj by som sa k nej pomodlil!“ revom odpovie druhý.

Kat prikáže strážcom, aby ženu obrátili tak, aby to hulákanie utíchlo a dav mohol bičovanie sledovať. Otázka, či je jeho obeť vinná, alebo nevinná, mu veru nekradla nočný spánok, to nebola jeho vec.

Po prvom dopadnutí biča na holý chrbát žena vykrikuje:

„Zachráňte ma, priatelia moji! Znesväcujú krv rodu Valois!“

Remeň šľahne ešte devätnásťkrát a s každým ďalším úderom nadšenie v tlačnici slabne, ba dokonca tichne, vyzerá to, že to bičovanie prebieha veľmi povrchno. Niet tam dosť krvi. Z davu vyletela hlávka kapusty a dopadla na okraj popraviska. Terčom pokrikov sa zrazu stal kat.

„Toto je len proforma,“ podotkne sklamané anglický novinár, ktorý sa preplavil cez Kanál len preto, aby priniesol správu o tomto predstavení do svojho londýnskeho letáka.

Tá žena by nesúhlasila. Cíti, že jej každým štipľavým úderom na koži navierajú hrubé krvavé pásy. Napokon sa mučenie skončí a ona sa zrúti na drevenú podlahu s nesúvislým preklínaním, výkrikmi a slzami. Vlasy jej voľnými prameňmi sklznú na rozdriapaný chrbát.

No trest je ešte len v polovici. Sklamané frflanie davu prehlúsi zasýcanie rozžeraveného uhlia. Strážcovia postavia ženu na nohy, aby mohli dokončiť verejnú potupu. *Žeravým železom sa jej vypáli znamenie na obe ramená...* Hlavica je už žeravá a kat ju zdvihne do výšky, aby aj dav videl to znamenie: V ako *voleuse*, zlodejka. Niektorí sa zaradujú, iní zalapajú po dychu, no iných je počuť i plakať.

Nastane moment hrozného, priam ohlušujúceho ticha, keď sa kat so žeravým železom priblíži k žene. Z malých očiek mu spod kapucne srší nelútostný pohľad. Len čo zovrie väzenkyňu v ruke, vojak uvoľní zovretie a v tom letmom okamihu sa im žena vytrhne. Trieli po popravisku a dolu rozheganými schodmi, a kat sa s vypalovacím železom pustí za ňou. Žena

sa z posledného schodu strmhlav zrúti, spadne s roztriahnutými rukami a začne sa zvijať od bolesti po rane bičom, ktorú práve utížila. Skotúľa sa z popraviska, búcha sa o nerovnú dlažbu, akoby si tým mohla zmieriť bolesť, no spôsobuje si len väčšie muky. V hlave má zmätok, dokáže myslieť len na jediné: ujsť z katových rúk.

V tom však nemá ani najmenšiu nádej. Kat ju rýchlo vytiahne na nohy, pritlačí jej železo na jemné svalstvo ľavého ramena, okolo jej hustých kučier vystúpi modrastá para. Zo zápachu sa dvaja prizierajúci hneď povracajú na dlažbu. Dieťa nablízku si dľaňami zakryje tvár.

V tej chvíli sa ženino telo začne zmietat' v takom silnom kŕči, až kat železo neudrží. Žeravý nástroj úplne minie ženin chrbát. Druhé V nepriстане na jej pravom pleci, ale na citlivom mieste na prsníku.

Žena tak hlasno zavýje, až sa rozrinčí sklo na oknách nad dvorom a po chrbte milenky vojvodu de Crillon prebehne mráz. Niekoľko žien v dave to dojme k slzám, no tie sa so slzami väzenkyne nedajú ani porovnať. Oči sa jej rozširujú a ústa sa jej diabolsky škeria. Po ďalšom dlhom kŕči sa jej podarí vstať a blčí ako fúria. Oprie si ruky, z ktorých steká krv, na katovu širokú hruď, akoby sa odvážne chcela narovnať. A potom mu s revom zasekne zuby do ramena a prehryzne mu ochrannú koženú vestu až na kožu.

Kat od ľaku mimovoľne vykrikuje.

Žena sa obráti k davu a zvolá:

„To kráľovná! Kráľovná by tu mala byť namiesto mňa! Jediné, čím som sa previnila, je to, že som jej pridobre slúžila!“

Z úst jej do davu odfrkujú sliny a ako sneh jej pokrývajú bradu a pery. Vtom ju premôže bolesť a zrúti sa na zem, zdá sa, že aj modré nebo nad jej hlavou sa začalo meniť na nepreniknuteľnú čerň.

Rýchlosťou blesku ju tí, čo prišli vychutnať jej verejný trest, vďaka jej zvolaniu prijímú za martýrku! Spočiatku je počuť len to, ako spodina nahlas preklína *l'Autrichienne* – rakúsku suku. Už o chvíľu však hlasy zosilnejú:

„Mária Antoinetta je pravá *voleuse*! Nenásytná kráľovná by si mala vytrpieť takýto trest! *Monsieur le bourreau*, prečo ste nevypálili znamenie jej?“

I

Kráľovná Francúzska

✎ PRED DVANÁSTIMI ROKMI ✎

8. máj 1774

Grófovi de Mercy-Argenteau, mimoriadnemu a splnomocnenému vyslancovi na dvore vo Versailles:

Môj drahý Mercy,

chápem, že smrť môjho kráľovského brata sa blíži. Táto správa ma naplňa žiaľom a zároveň znepokojením. Pretože rovnako, ako považujem Antoinettino manželstvo s francúzskym dauphinom za jeden z triumfov svojej vlády, nemôžem potlačiť istú predtuchu, že osud mojej dcéry bude alebo veľkolepý, alebo veľmi nešťastný. Moje obavy nemá čo rozptýliť. Je taká mladá a nikdy nebola usilovná, a ani nikdy nebude, iba ak s ohromnou námahou. Myslím si, že už ju nič dobré nečaká.

Mária Terezia

✎ LA MUETTE, 21. MÁJ 1774 ✎

„Vaše veličenstvo, prijmite moju úprimnú sústrasť k úmrtiu jeho veličenstva.“

„Vaše veličenstvo, prijmite úprimnú sústrasť k úmrtiu jeho veličenstva.“

„*Votre Majesté*, dovoľte mi, aby som Vám vyjadril najhlbšiu sústrasť k skonu jeho veličenstva, Ľudovíta Pätnásteho.“

Kráčali v rade jeden za druhým, postaršie dvorné dámy v predpísanej smútočnej garderobe ako krídľ veľkých čiernych vrán so sukňami vystuženými obručami a namaľovanými tvármi, oboch nás osobitne pozdravili: môjho manžela, nového kráľa Ľudovíta XVI., a mňa. Vládli sme Francúzsku už dva týždne, no za takých okolností sa nedá radovať bez zármutku.

Ľudovít za starým kráľom, svojím nebohým *grand père*,* naozaj smútil. A pokiaľ išlo o ostatných, tých puritánskych *collets-montés* – naškrobcov, ako som ich nazývala, čo tak otravne vzdávali úctu v to popoludnie v čierno-bielo vykladanej dvorane loveckého zámočku v La Muette, ich sympatie a blahoželanía k nášmu nástupu na trón som považovala za rovnako falošné ako červeň na ich lícach. Svojho predchádzajúceho panovníka nemali radi po celé desaťročia, ak ho vôbec niekedy mali radi. A navyše ani trochu neverili, že môj manžel je schopný vládnuť, a ešte menej si ho vážili.

„*Permettez-moi de vous offrir mes condoléance. J'en suis desolée.*“** V zákyte vejára som sa zachichotala na svoju oddanú priateľku a spoločníčku, Marie Thérèse Louise de Savoie-Carignan, kňaznú de Lamballe, a napodobnila nudnú tirádu tých starých babizní – storočnic, ako som ich volala.

„Čestné slovo, naozaj nechápem, ako sa človek opováži objaviť na dvore, keď už má po tridsiatke.“ Mala som osemnásť a ten dvanásťročný rozdiel sa mi mohol javiť ako večnosť.

Tieto staré ženy sa mi videli smiešne, ale mala som na smiech aj iný dôvod, taký, ktorý som nemala odvahu povedať nikomu, ani svojmu manželovi. Pravdupovediac, až v ten deň, keď sme od šľachty prijímali zvyčajné prejavy sústrasti, skutočná pravda, že papa roi je mŕtvy, mi doľahla na hrud'. Rozmer toho, čo ležalo pred nami, pred Ľudovítom a mnou, ma desil. S nervami som bola v koncoch a posmešky mi poskytovali uvoľnenie.

Pristúpila vojvodkyňa d'Archambault. Šesťdesiat rokov si rúž privýkal na jej vpadnuté líca. Nedokázala som sa ovládnuť, zahryzla som si

---

* Starým otcom.

** „Dovoľte mi, aby som vám vyjadrila hlbokú sústrasť. Je mi to ľúto.“

do pery, no úsmev dozrel do úškľabku a skôr než som si to uvedomila, chichot si samovoľne našiel cestu von z mojich úst. Pokrčila kolená do hľbokej poklony a ja som s istotou počula, ako zavízgali, a bola som presvedčená, že bez pomoci už nevstane.

„Vaše veličenstvo, dovoľte mi, aby som vám vyjadrila sústrasť k skonu bývalého kráľa.“ Vojvodkyňa sa zasnívala. „*Il etait si noble, si gentil...*“*

„*Vous l'avez détesté!*“** zahundrala som a potom pošepkala kňažnej de Lamballe: „S istotou viem, že neznášala kráľa, pretože odmietol prijať jej debilného syna do armády.“ A len čo sa vojvodkyňa vzdialila z dosľuchu, zatrlikovala som: „Taký vznešený, taký milý.“

„Vaše veličenstvo, nepatrí sa zosmiešňovať starších, najmä tých nižšie postavených.“

Ani som nemusela nazrieť ponad vejár, aby som spoznala ten hlas: grófká de Noailles, moja *dame d'honneur**** správkyňa mojej domácnosti, kým som bola dauphine, a de facto moja ochrankyňa. Prišla som do Versailles v štrnástich ako najmladšia dcéra rakúskej cisárovnej Márie Terézie, aby som sa vydala za dauphina, a na to ma nielen vychovávali a vzdelávali, ale premenili aj moje telo, aby som si taký vznešený zväzok zaslúžila. A predsa toho ešte zostalo veľa, čo bolo treba zvládnuť, a na to som mala málo času. Grófkú mi určili za mentorku, mala ma priučiť nekompromisným rituálom francúzskeho dvora. Vďaka tomu som ju okamžite začala prezývať madam Etiketa a za posledné štyri roky neprešiel ani deň, keď som od nej nepočula nejakú výčitku za porušenie protokolu. Za mojím pravým plecom stála medzi ostatnými dámami kňažná de Lamballe. Naše široké sukne diskkrétne ukryli ďalšiu z mojich dám, markízu de Clermont-Tonnerre, ktorá od únavy klesla na kolená. Začula som chichot. Markíza bola známa tým, že z času na čas strúhala grimasy, a svojou schopnosťou prevracať oči a potom koketne zatrepotať mihalnicami v nás vyvolávala výbuchy neovládateľného smiechu.

„Koho to skrývate?“ vypytovala sa madam de Noailles. Dámy sa pozreli jedna na druhú a žiadna sa neodvážila odpovedať.

---

* „Bol taký vznešený, taký milý...“

** „Neznášali ste ho!“

*** Dvorná dáma.